

AFETLER ve AFET YÖNETİMİ

Tanım:

Canlı ve cansız çevreye büyük zarar veren, önemli ölçüde can ve mal kayıplarına neden olan, ekonomik ve sosyal kayıplar oluşturan doğal ve İnsan kaynaklı olağan dışı olaylara **AFET denir.**

Buna göre; İnsanların sebep olduğu afetlere **BEŞERİ AFET,**

doğal olaylar sonucunda meydana gelen afetlere de **DOĞAL AFET denir.**

Afetlerin Genel Karakteri

- İnsan toplulukları ve yerleşmeler üzerinde kayıplar oluşturur, şaşkınlık, panik, şok, yaralanma, sakatlanma ve ölümlere yol açar, bulaşıcı ve salgın hastalıklara sebep olur.**
- İnsan etkinliklerini bozup kesintiye uğratarak, yerleşmeleri etkiler, bina, elektrik, su, kanalizasyon, ulaşım ve haberleşme alanındaki alt yapıyı tahrip eder.**
- O bölge için planlanmış uzun vadeli yatırımları geciktirir**

•Afetlerin; birey ve toplum üzerinde neden olduğu (sosyal, psikolojik ve fiziksel) olumsuz etkilerin geçmesi aylar, yıllar alabilmektedir.

•Afetlerin meydana geldiği yerlerde, sorunlar kendi (yerel) imkanları ile giderilememekte, çözüm genellikle bölge dışından gelmektedir.

•Afetleri çoğu; özellikle kaynakları sınırlı olan gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde (teknik eleman, gerekli bilgi donanım ve ekipman yetersizliği sebebiyle) ancak uluslar arası işbirliği ile üstesinden gelinebilen global tehlikelerdir.

•Afetler ve afet kayıpları ile artan nüfus arasında paralellik bulunmaktadır.

•Az gelişmiş ülkelerdeki afetlerin yol açtığı zararlar, can ve mal kayıpları gelişmiş ülkelere oranla daha fazladır.

•Geçmişte meydana gelen bir afet, günümüzde aynı şiddette meydana geldiğinde, yol açtığı can ve mal kayıpları kat kat fazla olmaktadır

(Örneğin: 1906'da San Francisco'da meydana gelen depremin 5 milyar USD olarak hesap edilen zarar miktarı, aynı şiddetteki bir deprem, 1990 yılında meydana gelmiş olsaydı 85 milyar USD'lık zarar oluşturacağı hesaplanmıştır).

❖ Her olay ve tehlikeli durum afet değildir.

• Afet boyutunda olmayan ancak çeşitli tehlikeler için kullanılan bazı kavramlar şunlardır...

• **Acil Durum:** Beklenilmeyen ve ön görülmeyen, ani olarak ortaya çıkan, yardım ve kurtarmayı gerektiren durumlar.

• **Tehlike:** Mal ve cana zarar veren, sosyal yaşamın düzenini bozan doğal ya da insan kaynaklı, teknolojik olağan dışılıklar.

• **Kriz:** Beklenmedik bir olay ile normal yaşam koşullarının önemli oranda sarsılması, bozulması ve acil önlemlerin alınma zorunluluğunun ortaya çıkması.

Buna göre her kriz bir afet olmayabilir...aynı şekilde her afet de bir kriz değildir.

Hangi olay afet olarak tanımlanmaktadır?

- Afet nedeniyle ölü ve yaralıların bulunması**
- Tarım ürünlerinin en az 1/3 ünün zarar görmesi**
- Büyük ve küçük baş hayvan telefinin olması**
- O alanda kışların çok sert geçmesi**
- O yerdeki, kamuya ait alt yapı tesislerinin (yol,su, elektrik...) kullanılamayacak oranda zarar görmesi**
- Ulaşım olanaklarının çok sınırlanması**
- Küçük yerleşim birimlerindeki konutların ortalama %10'unun, nüfusu 50.000 den fazla olan bir yerleşim biriminde en az 50 binanın yıkılması...**

Afet Türleri:

İnsanların neden olduğu ve büyük can-mal kayıplarına yol açan; yangınlar, büyük kazalar, patlamalar, kontrol edilemeyen nükleer etkinlikler, teknolojik kökenli afetler, savaşlar, kontrol edilemeyen sosyal olaylar sonucunda meydana gelen afetler, Beşeri Afet olarak adlandırılmaktadır.

Beşeri Afetler, insan kaynaklı olmakla birlikte, olayların afet boyutuna ulaşmasında genellikle doğal faktörlerin etkisi bulunmaktadır.

Örneğin;

orman yangınları çoğunlukla insanlar tarafından çıkartılmaktadır. Ancak, bunun afet boyutunda bir olaya dönüşmesi doğal koşullarla ilgilidir...

Uak kazalarının büyük bir kısmı olumsuz hava koşulları nedeniyle meydana gelmektedir...

Bazı afet türleri de, doğal afetler arasında sayılmakla birlikte, bu olaylarda insanların etkisinin çok fazla olması nedeniyle beşeri afet olarak kabul edilmektedir.

“evreye büyük zararlar veren ve toplu ölümlere yol açan hava, su, toprak kirlilikleri, asit yağmurları ve erozyon” gibi...

Buna göre;

Doğal Afetler (Natural Disasters), toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen, önemli ölçüde mal ve can kayıplarına neden olan, ağırlıklı olarak ya da tamamen doğal koşulların neden olduğu olaylardır.

Doğal afetler dünya üzerinde hemen her yerde çok önemli zararlara sebep olmaktadır...

•Doğal afetler son yüzyıl içinde 1.5 milyardan fazla insanı etkilemiş ve 50 milyona yakın insanın ölümüne sebep olmuştur.

•Sadece 1991 yılında meydana gelen doğal afetlerde, **162.000 kişi ölmüş ve **44 milyar dolarlık** zarar oluşmuştur.**

•Asrın afeti olarak tanımlanan **Tsunami felaketinde ölenlerin sayısı 300.000'e yakındır.**

•Gelişmiş bir ülke olarak ABD.de doğal afetlerin 1980-1999 yılları arasındaki maliyeti **500 Milyar dolardır**. Bu rakam doğal afetlerin ABD'ne haftada yaklaşık 500 milyon dolarlık bir maliyet oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

•ABD'de 1975'i izleyen 20 yılda, doğal afetlerin **24.000 kişinin** ölümüne, **100.000 kişinin** de yaralanmasına neden olduğu belirtilmektedir.

•Gelişmekte olan bir ülke olarak Şili’de, 1964-1994 yılları arasında **180.000 kişi** doğal afetlerde yaşamını yitirmiş, **100.000** milyon insan afetlerden etkilenmiş ve **54 Milyar** dolarlık maddi zarar meydana gelmiştir.

•Görüldüğü üzere doğal afetlere yeterince hazırlıklı olmayan az gelişmiş ülkelerde can kaybı ve maddi zarar çok daha fazla olmaktadır.

Türkiye'deki durum nedir?

- Son yüz yıl içinde (1900-2000) Türkiye'de 86.000 kişi yaşamını yitirmiş, 150.000 kişi de yaralanmıştır.**
- Türkiye'de sadece depremlerin, yıllık maliyeti 250.000 Milyon dolardır.**
- Bu rakam yıllık milli gelirimizin yaklaşık % 1'ine karşılık gelmektedir.**

SON 10 YILIN AFET BİLANÇOSU 20 MİLYAR DOLAR

Jeolojik ve meteorolojik koşulların olumsuzluğu nedeniyle büyük doğal afetlere maruz kalan Türkiye'de, son 10 yılda meydana gelen afet zararlarının 20 milyar doları bulunduğu bildirildi.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Merkezi'nin internet sayfasında "doğal afetlerden korunma" başlığı altında çeşitli tespit ve önerilere yer verildi.

Buna göre, hızlı nüfus artışı ve yerleşme yerlerindeki düzensiz gelişmeler, doğal afet zararlarını artırıyor.

Tespitlere göre Türkiye'de her 9 ayda 1 hasar yapıcı deprem, yılda ortalama 25 önemli su baskını ve 50 heyelan olayı meydana geliyor.

Marmara Denizinde meydana geleceği öngörülen depremin olası hasarlarının ülke ekonomisinde yaratacağı olumsuzluğu "hesap etmenin bile çok zor olduğu" kaydedilen metinde, "Bu nedenle 1999 depremlerinden alınan dersler doğrultusunda bir doğal afet

olduktan sonra yara sarma politikaları terk edilmiş ve afet zararlarını azaltma politikalarına yönelinmiştir. Bu kapsamda ve makro düzeyde baktığımızda öncelikli olarak yapılması gerekenin bir 'risk yönetimi stratejisi' geliştirilmesi olduğu açıklıdır" denildi.

Bireysel olarak yapılması gerekenler bulunduğu da işaret edilen metinde, mevcut tehlikelerin araştırılması ve afet senaryoları kurgulanarak, korunmaya yönelik önlemlerin planlanması, acil durumlar için araç gereç hazırlanması gerektiği kaydedildi.

Doğal Afet Türleri

Başlıca Doğal Afetler;

**Deprem,
sel ve taşkınlr,
hortum, tornado ve kasırđa gibi Şiddetli rüzgarlar,
aşırı yağışlar,
uzun süreli çok düşük ya da yüksek sıcaklıklar,
heyelan, çığ olayları,
volkanik hareketler,
Tsunami,
Şiddetli kuraklıklar
ile biyolojik afetler... olarak sıralanmaktadır.**

Doğal afetlerin zellikleri

Doğal Afetlerin bir kısma aniden ortaya çıkan, kısa süren ve oluşmaya başladıktan sonra da önlenemeyen olaylardır.

Deprem ve çığ gibi bu tür olaylara örnek oluşturan afetler, dar ya da geniş alanları etkileyebilmekte, etkinliği de büyüklüğüne göre değişmektedir.

Sel-taşkın, fırtına, don olayı, volkanik faaliyetler ve böcek istilalarının sebep olduğu afetler de genellikle ani şekilde ortaya çıkmakla birlikte etkileri uzun süre devam edebilmektedir.

Kuraklık ve ölleşme gibi olaylar aylar veya yıllarca süren olumsuz koşullar sonrasında oluşmakta ve etkileri de çok uzun süreli olmaktadır.

Küresel ısınma ve iklim değışiklikleri gibi doğal tehlikeler ve bunlara bağılı olarak yaşanan/yaşanacak afetler ise tüm yerküreyi ilgilendiren, yüzlerce, binlerce yıl etkili olabilecek afetlerdir.

Günümüzde, özellikle atmosfer kökenli olayların büyük bir kısmı önlenemese de, bu olayların nerelerde ne zaman ve ne sıklıkta olacağı sınırlı bir oranda da olsa tahmin edilebilmektedir.

Böyle durumlarda, alınan önlemler sayesinde meydana gelen olayların olumsuz etkileri belirli bir oranda azaltılabilmektedir.

Doğal olayların çoğu normal ölçülerinde ve zamanında meydana geldiğinde zararsız hatta yararlıdır.

Ancak beklenilmeyen bir yer ve zamanda oluşan, şiddetli olaylar, afete dönüşmektedir.

Örneğin; küçük yer sarsıntıları ve volkanik hareketler, büyük depremleri ve volkan patlamalarını engellemektedir.

Küçük yamaç hareketleri; büyük heyelanları, don olayı, salgın hastalıkları, kar yağışları da kuraklığı önleme açısından son derece yararlıdır.

Doğal afetler birbirlerini tetikleyebilme özelliğine de sahiptirler. Örneğin; volkan püskürmelerinden sonra, deprem, sel, çamur akıntısı ve heyelanlar oluşabilmektedir.

Dünyada yılda ortalama olarak;

- ✓ **100 kadar yıkıcı deprem,**
- ✓ **100.000 kadar oraj (şiddetli yağışlı fırtına),**
- ✓ **10.000 kadar sel,**
- ✓ **yüzlerce etkili heyelan**
- ✓ **sayılamayacak kadar çok şiddetli fırtına, tornado (hortum)**
- ✓ **çok sayıda volkanik faaliyet, yangın ve kuraklık gibi olaylar meydana gelmektedir.**

Dünyada etkili olan başlıca doğal afetler ve sebep olduğu ölümlerin oranları şu şekildedir;

<i>Afet türü</i>	<i>%</i>
Sel	26
Salgınlar	17
Tropikal siklonlar	19
Deprem	13
Heyelan	7
Fırtına	6
Kuraklık	3
Diğer afetler	9

▪**Dünyada her yıl ortalama 130.000 kişi doğal afetlerde yaşamını yitirmekte, 140 Milyon insan da olumsuz yönde etkilenmektedir. ,**

▪**Son yıllarda alınan önlemlerle özellikle ölüm oranlarında azalmalar gözlenmekle birlikte, ekstrem olaylarda yine de büyük can kayıpları olabilmekte etkilenen insan sayısı ve ekonomik kayıplarda da çok büyük artışlar olmaktadır.**

- ✓**1960'lı yıllarda, yıllık maddi kayıplar 3-4 milyar ABD Doları iken,**
- ✓**1990-1994 arasında 43 milyar dolara,**
- ✓**1995 yılında ise büyük bir artışla 180 milyar dolara ulaşmıştır.**

2000 yılından sonra da bu artış eğilimi devam etmektedir...

DOĞAL AFETLER

(Genel Sınıflandırma)

1)Yer Kökenli (Jeolojik-Jeomorfolojik) Doğal Afetler.

1.1)Depremler

1.2)Volkanik Püskürmeler

1.3)Tsunami

1.4)Kütle Hareketleri

2) Atmosfer Kökenli(Meteorolojik-Klimatolojik) Doğal Afetler.

2.1) Sel-Taşkın Olayları

2.2) Aşırı Kar Yağışları

2.3) Çiğ

2.4) Dolu

2.5) Sis

2.6) Don Olayı

2.7) Etkili Rüzgar ve Fırtınalar,Toz, Kum ve Kar Fırtınaları

2.8) Yıldırım

2.9) Kuraklık

2.10) İklim Değişiklikleri

2.11) Orman Yangınları

2.12) Atmosfer Kökenli Diğer Doğal Afetler (Aşırı Sıcak ve Soğuklar... vb).

3) Biyolojik Doğal Afetler

3.1) Hastalık Salgınları

3.2) Böcek İstilaları

4) Doğal/Beşeri Afetler

4.1) Erozyon

4.2) Hava Kirliliği

4.3) Asit Yağmurları

4.4) Ozon Tabakasının İncelmesi